

Det er en smuk optagelse.

Trods nogle forbehold, vil jeg ikke undlade her afslutningsvis at fremhæve det prisværdige i både node- og pladeudgivelserne. Medens det næppe vil være nødvendigt og rimeligt at udgive noderne påny i de næste mange år, så vil CD-indspilningerne nok ikke kunne holde så længe; men vi har nu et lydbillede af Christian IV-tidens musik, som den blev fortolket i 1988, og vi har også noderne til at realisere den efter i resten af årtusindet.

Jens Egeberg

Musik i Danmark på Christian IV's tid, bind I, IV, V, VI og VII, Musikvidenskabeligt Institut - Københavns Universitet og Engstrøm og Sødring, København 1988. Tilhørende Compact Discs: BIS-CD 389, 391 og 392.

Serien er udgivet i anledning af Christian IV-året og består af ialt 7 hæfter med 4 tilhørende Compact Discs. Udgivelsen er foretaget af Musikvidenskabeligt Institut ved Københavns Universitet og støttet af Fonden Christian IV året 1988, for to af hæfternes vedkommende sammen med Carlsbergfondet. Som det fælles forord siger, udgives mange af værkerne „her for første gang siden Christian IV's egen tid, og ved udgivelsen er der lagt vægt på at forene praktiske og videnskabelige hensyn“, en vanskelig alliance, der da heller ikke overalt lykkes lige godt. Selvom hæfterne benævnes „bind“, er der ikke tale om nogen stor udgivelse, det største indeholder 56 nodesider, det mindste 26. Udgaven har et præsentabelt ydre gennem et smukt fælles layout med forsidebillede i farver: det kendte loftsmaleri fra Rosenborg af Christian IV's musikanter. Desværre har de økonomiske ressourcer åbenbart ikke været så rigelige, at det smukke udstyr kan fortsætte inde i hæfterne. Papiret er af en så ringe kvalitet, at der kun skal lidt sollys til at ændre farven, og anmelderens kortvarige erfaringer viser allerede, at det hurtigt tager skade af at blive brugt. Endvidere er papiret udnyttet så voldsomt, at margin overalt er blevet *meget* smal, sædvanligvis 10 mm, enkelte steder helt ned til 6 mm! Hertil kommer, at den i Ungarn fremstillede nodesats ikke er på højde med, hvad man er vant til at se i denne type udgivelser. Hist og her optræder mærkelige fejl og problemer med bogstaver, idet man finder Æ erstattet af sammentrykt AE og æ erstattet af œ. Det er vanskeligt at undgå sammenligning med serien *Dania Sonans*, som er af en ganske anden kvalitet.

Når denne svaghed nævnes, er det fordi seriens indhold er af høj kvalitet og havde fortjent en smukkere ikklædning. Trods de eksisterende udgivelser af dele af Christian

IV-tidens omfattende musikproduktion har der hidtil manglet en repræsentativ samling til praktisk brug, og som sådan vil nærværende udgivelse på bedste vis indgå i det musikalske repertoire.

Hæfterne indledes med samme fælles forord på dansk og engelsk, hvorefter følger en indledning på dansk, en engelsk oversættelse heraf og „Editorial Commentary“, udelukkende på engelsk, en udmærket disposition, da man må formode, at enhver seriøs studerende kan læse sproget. Rimeligt havde det dog været med en henvisning i den danske indledning, da kommentaren (modsat indholdsfortegnelsens angivelse) fremtræder som et underafsnit af indledningen.

Bind I, Viser fra Voightländers og Terkelsens samlinger. Udgivet af Carsten E. Hatting og Niels Krabbe med guitarudsættelser af Kristian Buhl-Mortensen. XV + 37 s., ill. + teksthæfte 23 s.

Voightländers og Terkelsens visesamlinger er vel den del af den overleverede verdslige musik fra Christian IV's tid, som i datiden havde størst udbredelse. Både samlingernes indhold og det forholdsvis store antal overleverede eksemplarer vidner om, at sangene har været anvendt af et langt bredere klientel, end hvad vi ellers kender til. Som det udtrykkes i nærværende udgaves forord "En vis borgerlig modvægt mod den gængse høviske digtning kan man vel nok vove at tale om." Med den store interesse, som i de seneste årtier er opstået for de bredere lags musikkultur, kan det derfor undre, at der stadig ikke foreligger nogen samlet udgivelse af Voightländers samling, og at stadig kun 1. del af Terkelsens tre samlinger er udgivet. Det er således med al god grund, at nærværende serie som sit første hæfte bringer et skønsomt udvalg af disse sange, og det faktum, at udgaven både har en generalbasudsættelse for tasteinstrument og en guitarudsættelse, vil yderligere forøge dens praktiske anvendelighed. Beklageligt er det kun, at denne dobbelte udgivelse formodentlig har været medvirkende til, at kun 18 sange har fundet plads i hæftet.

I en fyldig *indledning* redegør udgiverne fortræffeligt for barokvisen i almindelighed og specielt for Voightländers og Terkelsens placering. Ikke mindst har man fornøjelse af den kritiske skildring af Terkelsens beskedne evner som digter og oversætter. I det hele taget er det velgørende, at udgiverne ikke i glæde over værkerne mister deres kritiske sans. Som det så udmærket udtrykkes: "En sammenligning ... vil afsløre en mærkbar nedgang i den musikalske kvalitet fra den første til de efterfølgende samlinger. Dette ændrer dog ikke ved, at disse otte viser af Terkelsen sammen med udvalget af Voightländers *Allerhand Oden...* udgør et repertoire, som i samtiden har været overordentligt yndet, som for adskillige af sangenes vedkommende har givet stof til genbrug for senere tiders visedigtere og som også i dag med nænsom afstøvning vil kunne gøre sig i en sluttet kreds!"

Selve *udgaven* er som nævnt dobbelt: på hver højreside er en udsættelse for sang

med udskrevet continuo for tasteinstrument. Dette er en *kildekritisk* udgivelse med kommentar. På den foregående venstreside er der en *praktisk* udgave for sang og guitar. Endelig er samlingen forsynet med et *teksthæfte*, hvor de fuldstændige - meget lange og morsomme - tekster er gengivet. Alt i alt en udmærket disposition, som utvivlsomt også vil resultere i større anvendelse af sangene, end en enkelt udgave ville have gjort. De enkelte udsættelser fungerer godt og er efter anmelderens skøn velklingende.

Går man i detaljer, indeholder udgivelsen en del svagheder, mest i form af unøjagtigheder, som let lader sig konstatere ud fra den dobbelte udgave. Dette gælder især de tyske *tekster* til Voightländer. Selvom der "hverken i de danske eller tyske tekster tilstræbes nogen egentlig filologisk udgave" (citeret fra *Udgivelsesprincipper*), må man formode, at det er tanken, at de tre tekster skal fremtræde ens. (Det ser dog ud, som om datidens brug af forkortelser for dobbeltkonsonanter kun er anvendt i teksthæftet.) Selvom der ikke er tale om meningsforstyrrende afvigelser, er der så mange unøjagtigheder, at det bør bemærkes. Det grelleste eksempel er i Voightländer nr. 38, hvor der i 1. strofe er tale om 12 forskelle, som tilsyneladende er utilsigtede. Besynderligt nok optræder der ingen afvigelser i teksterne til Terkelsen.

Hvad angår *noderne*, synes der ikke at være unøjagtigheder i større antal. I ét tilfælde er det muligt for læseren at efterprøve troværdigheden, nemlig i Terkelsen nr. 3,6, hvor hæftet gengiver stemmerne i facsimile. Her er anmelderen enig med udgiverne i det endelige resultat af udgivelsen; men udgivelseskommentaren burde være en hel del fyldigere: Det er ikke bemærket, at første fjerdedelspause i diskantstemmen er tilføjet, hvorimod der er udeladt en lignende pause i basstemmen. Heller ikke er det nævnt, at basstemmens to første noder i originalen er f og ikke d. Sekstendedelene i t. 3 ser i hvert fald i facsimilen ud som ottendedele. De helt bevidste ændringer ved 1. og 2. volte burde nævnes, hvilket sikkert gør sig gældende i mange af sangene. Endelig er det ikke nævnt, at slutnoden i begge stemmer er ændret. (At bemærkninger om en sådan ændring ikke er undladt konsekvent, ses af kommentaren til Voightländer nr. 26.)

I det hele taget undrer den manglende konsekvens flere steder i udgivelsen: Kommentarens "Repetitionstegn er bibeholdt..." gælder ifølge den danske version begge udgaver; men det fremgår af den engelske kommentar og noderne, at det kun drejer sig om "kildeudgaven". "Vi har ikke fundet det nødvendigt at tilføje generalbastegn": hvorfor så side 3, takt 6 (men ikke takt 2) og side 13, takt 14? "Guitarstemmen er ikke skrevet ud med obligat stemmeføring i mellemstemmerne": side 22, takt 21 og 23 heller ikke i basstemmen. "Picardisk terts i slutkadencerne er ikke angivet, men overlades til de udøvenes skøn": er det mere rimeligt at regne med pianisters end guitaristers stilsikkerhed, og at de overhovedet kender begrebet? Som en sidste ting skal det bemærkes, at medens værkerne fra Terkelsens samling er trykt før Voightlænders, så er kommentarerne bragt i omvendt rækkefølge!

Her skal ikke bruges plads på flere petitesser; men ud fra konstateringer som ovennævnte er det ikke helt rimeligt at betragte "højresiderne" som en grundig kildeudgave.

Der skal dog ikke herske tvivl om, at jeg betragter hæftet som en både smuk og nyttig udgivelse, der utvivlsomt vil bidrage til et forøget kendskab til tidens "lettere" genrer på dansk grund. Tilmed er samlingen en glædelig udvidelse af sangrepertoiret indenfor den barokke visesang.

Bind IV, Messe og motetter af Mogens Pedersøn. Udgivet af Henrik Glahn. VIII + 30 s., ill.

Blandt Christian IV-tidens danske komponister kan der ikke herske tvivl om, at Mogens Pedersøn er langt den mest betydningsfulde. Det er derfor nærliggende i nærværende serie at bringe et hæfte med værker af ham, og det mest naturlige er i denne sammenhæng den latinske messe og de tre latinske motetter, alle værker som ikke er tilgængelige i nogen praktisk nyudgave. Værkerne stammer fra Mogens Pedersøns hovedværk, *Pratum Spirituale, København 1620*, og de er i 1933 udgivet samlet af Knud Jeppesen, hvis udgave, med Henrik Glahns velvalgte ord, "stadig er det uundværlige fundament for studier og nyudgivelser af værker af Mogens Pedersøn." Da nærværende hæfte altså bygger på denne gedigne kildeudgave, har der heller ikke været behov for omfattende kommentarer. Den danske og engelske *indledning* er en tilpas kort redegørelse for komponistens biografi og de udgivne værker. Af interesse er her, også for kendere af Pedersøn, formodningen om, at komponisten har opholdt sig i Rom, og ikke mindst den spændende betragtning, at de latinske motetter skulle være "lærestykker" fra komponistens studieår.

Der er ikke angivet nogen form for *udgivelsesprincipper*, hvad der kan være forklarligt ud fra det specielle for netop dette hæfte, at det ikke fungerer som kildeudgave. *Editorial Commentary* er følgelig også meget kortfattet og uden problemer. Dog bemærker man taktangivelsen "178", som ikke forekommer i noderne. Ved nærmere eftersyn afsløres det, at det hidrører fra, at messen åbenbart først har været tænkt udgivet med fortløbende taktal. Der er tale om Credo, takt 33.

Musikken er prisværdigt fri for fejl og fungerer i alle henseender udmærket. For fuldstændighedens skyld skal bemærkes enkelte småting: Nogle steder ses en mærkelig notation af overbundne noder: p.1, B 15, p.2, B 36 (mangler bindebue), p.3, B 52, p.10 C 43 og p.11, C 66. Om der er tale om trykfejl, eller stederne har en mening, er uklart. Et enkelt sted er den lodrette justering af noderne svigtet, nemlig p. 13, takt 37, hvor stavelsen "ex-" skal falde på samme tid i alle stemmer.

Endelig stiller anmelderen sig tvivlende overfor angivelsen af tempoforskellene ved overgang mellem 2-delt og 3-delt taktart, p. 7, 13, 23, 27 og 29. Alle steder har Jeppesen angivelsen 3/1, mens Glahn har 3/2. Da anmelderen ikke har haft lejlighed til at se originalen, er det umuligt at vide, hvad der står. Som Jeppesen bemærker, er der på kompositionstidspunktet "en Del Vilkaarlighed i Anvendelsen af C eller C." Det er derfor formodentlig umuligt at afgøre, hvorvidt Glahns angivelse $\circ = \equiv$ er rigtig. Anmelderen fornemmer, at de tredelte steder skal udføres dobbelt så hurtigt, mens Hilliard-ensemblet nærmest vælger en mellemting, $\bullet = \circ$ (se nærmere omtale af denne CD nedenfor)! Men netop dette problem er kilde til stadige diskussioner, hvor undertegnede ikke mener, at der er andre muligheder end at følge sin egen fornemmelse, idet notationen på dette tidspunkt er blevet unøjagtig. (Til belysning heraf sml. Glahns og Jeppesens meddelelser om originalens taktangivelser ved alle de tre motetter!)

Det er med stor tilfredshed, man hilser dette hæfte velkommen. Det er værker, som alt for længe har savnet en praktisk udgave, og den er her kommet på mest betryggende måde.

Bind V, Motetter af G. Trehou, J. Tollius og V. Bertholusius. Udgivet af Ole Kongsted. XVI + 26 s., ill.

I modsætning til forrige hæfte er her tale om helt ukendte kompositioner af udenlandske musikere, ansat ved Christian IV's hof. Gregorius Trehou var leder af det kongelige kapel i den lange periode 1590-1611, og han var utvivlsomt en central person ved udbygningen af hofmusikken til internationalt format. Hans kompositioner er omtrent forsvundet, idet kun den i nærværende sammenhæng udgivne motet er bevaret i fuldstændig skikkelse. Jan Tollius, der som Trehou var af hollandsk herkomst, var kun ansat som sanger i hofkapellet for en kort periode, 1601-1603. Af ham er en ret anseelig mængde værker bevaret, men intet tilgængeligt i anvendelig nyudgave. Også italieneren Vincentius Bertholusius var sanger i kapellet for en kort periode, 1607-1608, men i den tid formodentlig højt anskreven, idet hans løn blev den højeste, man kender blandt Christian IV's musikere.

Den læseværdige *indledning* indeholder fyldige biografier, hvoraf ikke mindst Tollius' er spændende. Ikke blot hans musik, men også hans person, har været farverig. Herudover er der en omhyggelig placering af værkernes (ofte sammenstykkede) tekst og evt. liturgiske sammenhæng samt redegørelse for kilderne til udgivelsen. Udleverens musikalske karakteristik af værkerne rammer efter anmelderens mening særdeles præcis. Han bemærker, at Trehous motet "er i tidens traditionelle motetstil", og man kunne måske tilføje, at kun ønsket om alsidighed i udgaven kan være grund til nyudgivelsen. Tollius prises - med god grund - i høje toner for de spændende og farverige værker, som må påkalde sig større interesse efter denne begyndende fremdragelse af glemselen. Endelig beskrives Bertholusius' værk som værende af "roligt flydende karakter med imiterende stemmer båret af en smuk tekstdeklamation."

Udgivelsesprincipperne må nødvendigvis i en udgave, der som denne er en blanding af kildeudgave og praktisk udgave, være i nogen grad et subjektivt valg. Det kan diskuteres, om det er rimeligt at angive kolorering og ligaturer, men udelade komponistens "advarselsfortegn"; men i hvert fald synes principperne konsekvent gennemført. *Critical commentary* synes at være tilpas omfattende, og man konstaterer med tilfredshed, at det er muligt at se, hvorledes originalens skift til 3-delt takt har set ud. Anmelderen er enig med udleverens tolkning af de pågældende steder (p. 19 og p. 20-21).

Musikken. Trehous motet påkalder sig næppe megen interesse trods sin store udstrækning. De to 3-stemmige motetter af Tollius er spændende triosatser i moderne stil, med nær relation til teksten. De vil kunne finde stor anvendelse i såvel gudstjenestesammenhæng som ved koncerter. Af endnu større interesse er den 5-stemmige motet, som på stærkt personlig grund sammenkæder vokalpolyfone og koncerterende træk i en velklingende sats. Også Bertholusius' motet er et bekendtskab værd, omend af mere almindelig karakter. Overalt i nyudgaven føler man, at arbejdet er grundigt og kompetent udført. Ved transkriptionen af den i faksimile gengivne nodeside (p. ii) skønner jeg dog, at de to næstsidste noder bør løses som *minor color* (p. 26, cantus takt 67, de to sidste noder: punkteret halvnode og fjerdedel).

Hæftet er et interessant bidrag til Chr. IV-udgivelsen, og man må meget opfordre udleveren til at arbejde hen mod en fremtidig udgave af alle Tollius' værker, som åbenbart ikke i hans hjemland har påkaldt sig tilstrækkelig opmærksomhed.

Bind VI, Anonym messe og lejlighedsmotetter. Udgivet af John Bergsagel og Henrik Glahn. XIII + 44 s., ill.

Som det var tilfældet i 5. hæfte, indeholder bind VI hidtil uudgivne værker af udenlandske musikere med tilknytning til det danske hof. Messen fremstår, som nævnt i titlen, anonym; men udgiverne sandsynliggør, at der kan være tale om et værk af Trehou. Det er overleveret i manuskript i Det kongelige Bibliotek. Det næste værk, Thomas Mancius: *Cantio Nova*, er en hyldestmotet til den ukronede Christian IV, også overleveret i ms. i Det kongelige Bibliotek. Endelig er Abraham Prætorius: *Harmonia Gratulatoria* en lykønskingsmotet i forbindelse med prinsesse Anna og den skotske konge Jacob VI's bryllup. Den er overleveret som det første danske sæt af trykte stemmebøger, udgivet 1590.

Indledningen dokumenterer et overordentlig grundigt arbejde, både hvad angår kilderne og værkernes forbindelse med hoffet. For hvert værk indledes med en nøje gennemgang af kilden med sikker vurdering af dens placering. Derefter følger oplysninger om komponisten (ved den anonyme messe diskussion af mulighed for bestemmelse af komponisten) og valgte kommentarer til værket. Ikke mindst er gennemgangen af de to lejlighedsdigte interessant. For messens vedkommende afsluttes med nyttige kommentarer vedrørende praktisk opførelse af værket i nutiden. Det er beklageligt, at oversigten over stemmeomfang (formodentlig af økonomiske årsager) er så dårligt trykt, at den er praktisk talt ulæselig. Forslag til stemmefordeling samt intonationer til praktisk brug er helt relevante. Endvidere har udgiverne under noderne i *Agnus Dei* hensigtsmæssigt tilføjet teksten "*Dona nobis pacem*", der fra komponistens hånd mangler for en fuldstændig opførelse. For de to motetters vedkommende står stemmeomfanget angivet foran hver enkelt stemme i selve noderne, en praktisk foranstaltning, som det kan undre ikke også er anvendt for messens vedkommende. For motetterne er der iøvrigt ingen særlige udførelsesanvisninger, for den sidstes vedkommende åbenlyst fordi udgiverne vurderer den af ringe betydning i musikalsk henseende. Heri kan anmelderen kun støtte dem.

Det må undre, at der i dette hæfte (som i hæfte IV) overhovedet ikke er angivet *udgivelsesprincipper*, især fordi netop dette hæfte i høj grad kunne fungere som kildekritisk udgave. Desuden er det ikke overalt selvindlysende, hvad principperne har været. Formodentlig angiver klamme en ligatur og brudt klamme en kolorering; men mere tvivlsomt er det, hvorledes de tilføjede fortegn (i parentes) fungerer. Det ser ud, som om et fortegn i parentes gælder hele takten; men betyder det overalt, at også fortegn for de senere noder i takten er *tilføjet*, eller er de originale? (Eksemplerne er talrige, f. eks. p. 14, C takt 85, p. 32, A 137, p. 34, V 26 og T 27.) Det ser endvidere ud, som om egentlige tilføjelser og erindringsfortegn har samme notation (f. eks. p. 37, D og V 68).

Noderne frembyder ingen væsentlige problemer. De er forsynet med fortegnstilføjelser og erindringsfortegn, som synes velovervejede og konsekvente. Dog skal nævnes enkelte steder, hvor anmelderen er i tvivl: p. 15 forekommer et hårdt sammenstød af g og gis takt 98. Stedet kunne være en trykfejl, idet A 1 kunne tænkes uden fortegn, hvorved et b kunne tilføjes i næste takt i lighed med C, takt 100. p. 20, A1 takt 4: burde måske have # for 3. node. p. 24, A takt 31: det tilføjede fortegn for sidste node må være

en fejl, idet det giver forstørret kvint til næste takt. Men alt i alt føler man sig helt overbevist om udgavens grundighed.

Selvom værkerne ikke alle er lige anvendelige i nutidig praksis, er der tale om et hæfte, som på interessant måde forøger vort kendskab til tidens musik.

Bind VII, Thomas Schattenberg: Jubilus S. Bernhardi. Udgivet af Esther Barfod, Bo Foltmann, Lisbeth Ahlgren Jensen, Poul Anders Lyngberg-Larsen, Henrik Palsmar og Claus Røllum-Larsen. XVIII + 56 s., ill.

Dette sidste hæfte i udgivelsen er i mange henseender et af de mest interessante og værdifulde. Schattenberg, som var født i Flensborg, var i en lang årrække organist ved Nikolaj kirke i København, og hans værk er, modsat tidens anden kirkemusikalske samling, Mogens Pedersøn: *Pratum Spirituale*, skrevet til brug ved en borgerlig kirke. Samlingen bygger på hymnen *Jesu dulcis memoria*, som i datiden blev tilskrevet Bernhard af Clairvaux (deraf navnet *Jubilus S. Bernhardi*). Som udgiverne præcist udtrykker det, er disse motetter "musikalsk fængslende med deres på én gang intime og ekspressive fortolkninger af latinsk fromhedslyrik. Derfor forekommer det indlysende at gøre dem tilgængelige igennem en praktisk nyudgave." At udgivelsen også synes at være en præcis kildeudgave forøger i høj grad dens værdi.

Indledningen begynder med en forholdsvis kort omtale af komponisten og værket, idet der kompenseres for denne knaphed ved henvisning til en mere udførlig artikel af udgiverne i *Musik & Forskning*, 1988. Derefter følger en omhyggelig kildebeskrivelse med oversættelse af samlingens latinske forord. *Udgivelsesprincipperne* gennemgås klart og detaljeret, og de synes for anmelderen at være logiske og hensigtsmæssige. Som altid kan man strides om detaljer, hvoraf her skal nævnes nogle: Det forekommer mærkeligt at gengive stemmerne med betegnelsen sopran, alt, tenor og bas (som ikke er originalens), udelukkende ud fra de anvendte nøgler, også hvor betegnelsen ikke svarer til stemmens normale ambitus. Hvorfor er "en række åbenlyse trykfejl" *stiltiende* rettet, mens det omhyggeligt angives, hver gang Schattenbergs overflødige "advarselsfortegn" er slettet? Hvorfor er de originale slutnoder (longae) ændret til helnoder med fermat? Men disse få punkter ændrer ikke ved indtrykket af grundigt gennemarbejdede principper.

Editorial Commentary er grundig og fyldestgørende.

Teksterne er kritisk gennemarbejdede af tre medarbejdere ved Institut for Middelalderfilologi v. Københavns Universitet og udmærket forsynet med oversættelse til engelsk. Det er dog beklageligt – idet værkerne vel nok oftest vil finde anvendelse herhjemme – at der ikke også er bragt en dansk oversættelse.

Noderne fungerer i enhver henseende fortræffeligt. Satsen er klart overskuelig, og der synes ikke at optræde fejl. Anmelderen har følt sig tilskyndet til at anvende flere af satserne i sit korarbejde og må konstatere, at de fungerer godt, såvel for sangere som for publikum. Især kan fremhæves den udmærkede nr. 8, "Jesu decus Angelicum", som også hører til de satser, Hillard-ensemblet har indsundet (se nedenfor).

Det er glædeligt, at Schattenbergs samling herved er blevet tilgængelig i en udgave, som på én gang synes at være pålidelig som kilde for videre studier, og som på bedste vis fungerer i praksis. Ikke mindre glædeligt er det, at et samarbejde indenfor et kollektiv af konferensstuderende giver et så fortræffeligt resultat. Man kan kun tilskynde til flere arbejder af lignende art.

Music from the Time of Christian IV, Compact Discs.

Med i Christian IV-udgivelsen hører en serie på fire Compact Discs, hvoraf her kun skal omtales de vokale værker, mens den instrumentale del, *Instrumental Ensemble and Lute Music* og dele af *Songs and Harpsicord Music*, vil blive anmeldt i sammenhæng med nodeseriens bind II-III. Pladernes cover er særdeles smukt og på ingen måde præget af de samme "skrabede" tendenser, som gør sig gældende for nodernes vedkommende. Sammenhængen med nodeudgivelsen ses allerede i omslaget, som præges af det tidligere omtalte loftsmaleri. Også *teksthæfternes* indhold, forfattet af Niels Krabbe og Niels Martin Jensen, er af høj kvalitet. Det indleder med en fælles, kort og præcis omtale af kongens forhold til musikken og af hans musikere, efterfulgt af en nøjere omtale af den enkelte plades værker og de udøvende. Disse afsnit findes på engelsk, dansk, tysk og fransk. Hæfterne slutter med værkernes tekst på originalsproget og i dansk og engelsk oversættelse.

The Madrigal from the South to the North. The Consort of Musicke / Anthony Rooley with Emma Kirkby, soprano. BIS-CD-392.

Hvis man oplevede dette fremragende ensemble i Børsens sal i november 1985, har man på forhånd store forventninger til pladen, som blev optaget den følgende dag. Koncerten var præget af høj teknisk standard, parret med en usædvanlig musikalitet, indfølelse og livsglæde, som hævede den skyhøjt over næsten alt, hvad man hører fra nutidens talrige "renæssance-grupper". Lad det straks være sagt: pladen står fuldt på højde med koncerten og har bevaret den charme, som er så udefinerlig og så vanskelig at overføre til det elektroniske medium. En af forklaringerne må være, at tekniske problemer åbenbart ikke eksisterer for disse sangere; mere centralt er det dog, at interessen for datidens opførelsespraksis vel er med i billedet, men aldrig hæmmer den umiddelbare musikalske udfoldelse. The Consort of Musicke har i de senere år specialiseret sig i italiensk og engelsk vokalmusik fra tiden omkring 1600 og har til fulde forstået, at for italiensksproget musik er tekstindholdet nøglen til forståelse. Overalt på pladen er teksten bestemmende for udførelsen, sådan som ægte italiensk madrigal skal være.

The Consort of Musicke er et usædvanlig homogent ensemble. Ingen brillerer på andres bekostning, og rollerne veksler fra værk til værk uden persons anseelse. Det virker derfor som et absolut fejlgreb, formodentlig kun forklarligt ud fra udgavernes

ønske om salgssucces(?), at titlen indeholder linien "with Emma Kirkby, soprano"! Ikke ét sted på pladen har hun en særstilling, og angivelsen er helt misvisende i forhold til det udprægede *ensemble*, som The Consort of Musicke .

Pladens titel, *Madrigalen fra syd til nord*, dækker indholdet godt. Her er, med enkelte undtagelser, tale om værker af komponister, som har været direkte tilknyttet Christian IV's hof eller på anden måde har betydet noget for hoffets musik. Der indledes med alle de 10 madrigaler, som er bevaret fra Mogens Pedersøns 2. madrigalbog. Dermed får denne samling sin første komplette indspilning, noget, som længe har været påkrævet. Når man, som undertegnede, har beskæftiget sig indgående med netop denne samling i mere end 25 år, siger det meget om de udførendes stilsikkerhed, at jeg ikke ét sted føler mig uenig i et tempo eller en frasering. En mere kongenial udførelse er næppe tænkelig.

Efter disse 10 madrigaler følger dobbeltmadrigalen "In nobil sangue" af Andrea og Giovanni Gabrieli (onkel og nevø). Som lærer for de danske madrigalister var Giovanni Gabrieli i meget høj grad med til at sætte sit præg på Christian IV-tidens musik, og det smukke, 6-stemmige værk passer fint ind i helheden.

Ofte skrev flere komponister musik til samme tekst, og på denne plade har man et fremragende eksempel herpå: Guarinis "T'amo, mia vita", med vidt forskellig musik af Hans Nielsen, Mogens Pedersøn, Luzzasco Luzzaschi og Richard Dering. The Consort of Musicke viser her sin store spændvidde: de to sidstnævnte madrigaler er for henholdsvis 3 kvindestemmer og 3 mandsstemmer, akkompagneret af chitarrone, og udførelsen er helt fremragende. Det er beklageligt, at man på pladen må savne det mest betydelige værk med denne tekst: Monteverdis madrigal fra 5. bog, som også danner direkte forbillede for Pedersøns værk. Selvom ensemblet har indsunget værket i anden forbindelse, burde det have været med, og hvis dette ikke kunne lade sig gøre, var det enkelt at henvise til det i den iøvrigt udmærkede tekstkommentar.

Herefter følger et enkelt værk af hver af fire andre af Christian IV's komponister: Borchgrevinck, Aagesen, Gistou og Brachrogge, og endelig afsluttes pladen med Orazio Vecchis "Tiridola, non dormire". Vecchis tilknytning til hoffet var en tilegnelse til kongen af en senere samling. Forbindelsen er altså tilstrækkelig til, at det er muligt at bruge netop dette festlige og folkelige nummer som finale. Her udnytter ensemblet igen sine færdigheder og sin charme uovertruffet.

Det bør bemærkes, at de danske *tekstoversættelser* på nydelig måde gennem små nuancer i ordstilling og -valg nærmer karakteren til den italienske poesi. Det fungerer fortræffeligt.

Alt i alt må denne CD siges at være en fornem præsentation af madrigalen ved Christian IV's hof.

Church Music at Court & in Town. The Hilliard Ensemble/Paul Hillier. BIS-CD 389.

Denne Compact Disc indeholder et skønsomt udvalg af kirkelige a cappella-værker fra de ovenfor omtalte nodesamlinger, udført af det verdenskendte Hilliard-ensemble. Det

er da også en meget vellykket plade, omend anmelderen må tage en hel del forbehold, især hvad angår det klanglige. Mens den ovenfor omtalte plade må vække uforbeholden begejstring, hvad enten man går ind for den ene eller anden opførelsespraksis, kan man næppe sige det samme her. Ensemblet består af to sopraner, contratenor, to tenorer, baryton og bas, og syngemåden er i høj grad præget af den glatte, lidt upersonlige contratenor og de noget stive og vibratoløse sopraner, selvom de dybeste stemmer klinger mere afslappet. Det er noget af en smagssag, om man bryder sig om klangen; men i hvert fald jeg bliver hurtigt træt og mister interessen, især i satser, hvor alle de tre øverste stemmer medvirker. Nogle steder dækker de pressede højtliggende stemmer over mellemstemmer, som burde kunne høres. Når dette er sagt, skal det understreges, at indspilningen iøvrigt er på et meget højt plan. Tempi og fraseringer er gennemgående fint valgt, teksten er forbilledlig, og i det hele taget har ensemblet stor stilfornemmelse.

Først på pladen står Mogens Pedersøns messe, som bliver udført med stor fornemmelse for denne tidlige barokstil og med fine detaljer. Enkelte ting kan dog undre: hvorfor reciteres intonationerne til Gloria og Credo på én tone i stedet for med anvendelse af de gregorianske intonationer, som man må formode, har været benyttet? Et andet problem er overgangene mellem 2-delt og 3-delt taktart: selvom stederne sløres af ritardandi og lette rubati, er det entydigt, at proportionerne hverken udføres med $\diamond = \equiv$ eller $\downarrow = \equiv$ (jvf. omtalen af bind IV) men nærmest $\downarrow = \diamond$ som der efter anmelderens mening ikke er noget belæg for.

De følgende fire satser fra Schattensbergs "Jubilus S. Bernhardi" fremføres med sikker fornemmelse for denne personlige fromhedsmusik. Første og sidste sats er transponeret en tone ned, så overstemmen kan synges af contratenoren, hvor undertegnede hellere ville have flyttet den op til sopranlejet. Men det er en smagssag. Mere problematisk er igen overgangene mellem 2- og 3-delt takt, der udføres som i messen. Det er rimeligt i denne type musik at bruge en del rubato ved fraseovergange, men næppe, som det er tilfældet i "Jesu decus Angelicum" t. 63, helt at stryge en halvnodepause.

Herefter følger to store 6-stemmige motetter af V. Bertholusius og Th. Mancinus (fra henholdsvis bd. V og VI). Igen er fremførelsen stilsikker og i mange henseender smuk, men netop disse satser domineres stærkt af de to noget skarpe sopraner.

Pladen afsluttes med den anonyme, 5-stemmige messe fra samlingens bd. VI, udført af de fem dybeste sangere. Dette værk er måske pladens mest vellykkede. Klangen er blød og smidig, fremførelsen er levende og balancen mellem stemmerne er her helt i orden.

Også til denne plade er tekstkomentaren (af Niels Krabbe og Niels Martin Jensen) aldeles fortræffelig. Indenfor et lille omfang er det lykkedes at belyse musikkens placering og stil på en måde, som den almindelige lytter vil kunne forstå og have stort udbytte af.

Trods de ovennævnte forbehold for klangbilledet mener anmelderen, at her er tale om en plade, som yder musikken fuld retfærdighed, og som på afgørende vis vil være med til at forøge interessen for og kendskabet til Christian IV-tidens kirkemusik.

Songs and Harpsichord Music. Ulrik Cold, Lars Ulrik Mortensen, Rogers Covey-Crump, Jakob Lindberg. BIS-CD 391.

Pladen indeholder, foruden sange af Terkelsen, Voigtländer og Dowland, tre cembalo-værker, som ikke skal omtales i denne forbindelse. Det skal dog nævnes, at pladens opbygning: først en række sange af lettere tilsnit, derefter meget seriøse sange af Dowland, så nogle cembalovariationer, og endelig til afslutning en række lettere sange, giver en fortræffelig helhed. Oftest vil en CD med hele 18 værker have vanskeligt ved at holde interessen fangen; men det er ikke tilfældet her.

Der indledes med fire sange fra Søren Terkelsens og to fra Voigtländers visesamlinger, sunget af Ulrik Cold med cembaloledsagelse af Lars Ulrik Mortensen. Den meget krævende opgave at udføre disse "lette" sange, så de både tilfredsstiller musikalske krav og virker naturlige og folkelige, er løst aldeles fortræffeligt. Sangeren magter såvel det lyriske som det grove, upolerede, uden på noget tidspunkt at overskride grænsen for det forsvarlige. Og cembalosatsen smyger sig fint om sangstemmen.

Fra det upolerede, folkelige i disse viser er der en afrund til Dowlands fornemme hoflyrik, som får en aldeles suveræn fortolkning af den engelske renæssancesanger, Rogers Covey-Crump, ledsaget af den svenske lutspiller, Jakob Lindberg. Sjældent hører man en sanger, som formår at bære sange som "I saw my Lady Weepe" og "Flow my teares" i et så langsomt tempo, uden at man et øjeblik mister koncentrationen. Den fornemme fortolkning fra såvel sangerens som lutspillerens side retfærdiggør til fulde for tilhøreren, at Dowland var en af sin tids allerstørste komponister. Her er musik, tekst og fremførelse blevet et fornemt hele.

Pladen slutter atter med en række af Terkelsens sange ved Ulrik Cold og Lars Ulrik Mortensen. Også denne gang er udførelsen fortræffelig, ikke mindst må fremhæves den enkle, lyriske sang "Et trofast Hjerte går for Alting" og dens grove modsætning, "Drukenskabs og Vinens sælsomme Virkelse".

Teksthæftet er også til denne plade af høj kvalitet. De danske tekster (her gengivet i deres originale form, hvorimod den sungne version er nænsomt moderniseret) er ledsaget af engelsk oversættelse, hvorimod de tyske og engelske kun er trykt på originalsproget. En pudsig mangel ved hæftet skal for fuldstændighedens skyld nævnes: medens der er udmærkede portrætter af de øvrige udførende, mangler det af Rogers Covey-Crump. Det ser ud, som om det har været der, men er gledet ud i den endelige redaktion.

Pladen fuldender det indtryk, samlingen giver af den musikalske situation ved hoffet og i byen. Som det udmærket siges i kommentaren: "Musikken kan måske give os et lille indblik i den atmosfære, som har præget dagligdagen i Christian IV's Danmark: her er ikke tale om stort anlagt festmusik, men om hverdagslivets omgangsmusik."

J. P. Jacobsen